

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2011 m. gegužės 12 d.¹

I — Įžanga

II — Teisinis pagrindas

A — Sąjungos teisė

2. Pamatinio sprendimo 2001/220 2 straipsnio „Pagarba ir pripažinimas“ 1 dalyje numatyta:

„Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusiesiems priklausytų realus ir pideramas vaidmuo jos baudžiamosios teisės sistemoje. Ji ir toliau visai stengiasi užtikrinti, kad atliekant procesinius veiksmus nukentėjusieji būtų traktuojami su derama pagarba asmens orumui, ir pripažįsta nukentėjusiųjų teises ir teisėtus interesus, ypač susijusius su baudžiamosios bylos nagrinėjimu.“

1. Šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą iš esmės klausama, ar nacionalinė nuostata, pagal kurią smurto šeimoje atvejais smurtautojui visada be jokių išimčių kaip papildomą bausmę privaloma paskirti draudimą užmegzti bet kokį kontaktą su auka, taip pat ir tuomet, kai auka pati norėtų vėl užmegzti kontaktą su smurtautoju, neprieštarauja 2001 m. kovo 15 d. Tarybos pamatiniam sprendimui 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose².

3. 3 straipsnio „Bylos nagrinėjimas ir parodymų davimas“ 1 dalyje nustatyta:

„Kiekviena valstybė narė atliekant procesinius veiksmus garantuoja nukentėjusiesiems galimybę būti išklaustytiems ir teikti įrodymus.“

1 — Originalo kalba: vokiečių.

2 — OL L 82, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 72; toliau – Pamatinis sprendimas 2001/220 arba pamatinis sprendimas.

4. Pamatinio sprendimo 2001/220 8 straipsnis pavadintas „Teisė į apsaugą“. Pagal šio straipsnio 1 dalį:

„Kiekviena valstybė narė nukentėjusiesiems ir prireikus jų šeimų nariams ar panašų statusą turintiems asmenims užtikrina tinkamą apsaugos lygį, ypač dėl jų saugos ir privataus gyvenimo apsaugos, kai kompetentingos institucijos mano, kad yra didelis atsakomųjų veiksmų pavojus arba turi tvirtų įrodymų dėl ketinimų įsibrauti į jų privatų gyvenimą.“

5. Pamatinio sprendimo 2001/220 10 straipsnio 1 dalyje reglamentuojamas tarpininkavimas baudžiamosiose bylose:

„Kiekviena valstybė narė siekia skatinti tarpininkavimą baudžiamosiose bylose už nusikaltimus, kuriuos ji laiko tinkamais tokios priemonės taikymui.“

buvo gerokai sugriežtinti. Jo teigimu, tai buvo padaryta matant, kad šie baudžiamieji nusižengimai – tai visuomenės rykštė, kuri išreiškia istoriškai nelygius vyrų ir moterų galios santykius.

7. Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytų aplinkybių matyti, kad pagal Ispanijos baudžiamojo kodekso (*Código Penal*, toliau – CP) 57 straipsnio 2 dalį, skaitomą kartu su 48 straipsnio 2 dalimi, bet kokiu smurto šeimoje atveju teismai kaip papildomą bausmę, skirtą apsaugoti auką, privalo taikyti smurtautojui draudimą prisiartinti prie aukos arba užmegzti su ja kontaktą. Šis draudimas prisiartinti galioja nuo vienu iki penkerių metų, jeigu smurtautojui paskirta laisvės atėmimo bausmė, arba nuo šešių mėnesių iki penkerių metų, jei taikyta kitokio pobūdžio bausmė. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad toks draudimas privalo būti taikomas netgi nedidelio smurto šeimoje atvejais, kaip antai antausio, įdrėskimo, pastūmimo, „grasinimo žodžiu be ginklo“ atveju.

B — Nacionalinė teisė

6. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia dėmesį, kad Ispanijos teisės aktai, susiję su baudžiamaisiais nusižengimais šeimoje, pastaraisiais metais

8. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pabrėžia, kad pagal Baudžiamojo kodekso nuostatas teismai privalo taikyti šią papildomą bausmę visais atvejais ir jie neturi diskrecijos, išskyrus kiek tai susiję su bausmės trukme, vertinti tokias bylas

aplinkybes, kaip antai šeimos interesus, aukos valią ar jos sprendimą vėl kartu apsigyventi.

III — Faktinės aplinkybės ir pagrindinė byla

9. CP 468 straipsnio 2 dalyje taip pat numatyta bausmė už šio draudimo prisiartinti pažeidimą – jis vertinamas kaip paskirtos sankcijos nesilaikymas. Be to, *Tribunal Supremo* sprendime yra išaiškinta, kad aukos sutikimas vėl kartu apsigyventi nereiškia, kad nėra padarytas nusižengimas dėl paskirtos sankcijos nesilaikymo. Pasak prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, netgi egzistuoja teorinė galimybė, kad tam tikrais atvejais, kai vėl imama gyventi kartu bendru susitarimu, baudžiamojo nusižengimo šeimoje auka gali būti laikoma minėto nusižengimo iniciatore ar bendrininke.

10. Be to, kaip teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nesilaikant draudimo prisiartinti, paskirto kaip papildoma bausmė, automatiškai panaikinama lygtinė bausmė (CP 84 straipsnio 3 dalis) netgi tai atvejais, kai kontaktas buvo užmegztas aukai sutinkant.

11. Pagaliau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atkreipia dėmesį į tai, kad Organinio įstatymo dėl teismo kompetencijos (*Ley Orgánica del Poder Judicial*) 87 b straipsnio 5 dalyje netgi draudžiama tarpininkauti visais baudžiamųjų nusižengimų ar pažeidimų (įskaitant paprastą įžeidimą), padarytų šeimoje, atvejais.

12. *Juzgado de lo Penal N° 23 de Barcelona* nubaudė M. Gueye dėl smurto veiksmų šeimoje prieš savo draugę, su kuria M. Gueye kartu gyveno pastaruosius ketverius metus – prašyme priimti prejudicinį sprendimą tiksliai nepasakyta, kokie tai buvo veiksmai. Dėl šių smurto veiksmų teismas smurtautojui paskyrė ir papildomą bausmę – 17 mėnesių trukmės draudimą prisiartinti prie nukentėjusiosios arčiau kaip 1 000 m atstumu arba užmegzti su ja kontaktą.

13. Praėjus vos kelioms dienoms po bausmės nustatymo M. Gueye vėl pradėjo gyventi kartu su nukentėjusiąja; tai įvyko jos noru. Kadangi tai padaręs M. Gueye nusižengė draudimui prisiartinti, *Juzgado de lo Penal N° 1 Tarragona*, vadovaudamasis CP 468 straipsnio 2 dalimi, nubaudė jį dėl paskirtos sankcijos nesilaikymo. Šį sprendimą M. Gueye apskundė *Audiencia Provincial de Tarragona*, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, Ketvirtajam skyriui.

14. Be to, *Audiencia Provincial de Tarragona*, kaip apeliacinė instancija, turi priimti sprendimą ir dėl V. Salmerón Sánchez nustatytos bausmės, kuri, vadovaujantis CP 468 straipsnio 2 dalimi, buvo jam skirta dėl paskirtos sankcijos nesilaikymo. V. Salmerón Sánchez kaltinamas tuo, kad nesilaikė jam 2006 m. lapkričio 6 d. *Juzgado de Instrucción N° 7*,

de Violencia Sobre la Mujer, de El Vendrell sprendimu paskirtos papildomos bausmės – 16 mėnesių trukmės draudimo prisiartinti prie savo aukos arčiau kaip 500 metrų atstumu arba užmegzti su ja kontaktą.

15. Papildomą bausmę *Juzgado de Instrucción N° 7, de Violencia Sobre la Mujer, de El Vendrell* V. Salmerón Sánchez paskyrė dėl prašyme priimti prejudicinį sprendimą tiksliau neapibūdintų smurto veiksmų šeimoje prieš savo draugę, su kuria antrasis kaltinamasis kartu gyveno pastaruosius šešerius metus.

16. Teismas nustatė, kad abiem atvejais kaltinamieji, nepaisydami draudimo prisiartinti, praėjus vos kelioms dienoms po bausmės paskyrimo vėl pradėjo gyventi kartu su nukentėjusiomis. Per apklausą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme abi nukentėjusiosios tvirtino, kad santykius su smurtautojais atnaujino laisva valia, be jokio spaudimo iš jų pusės ir ne dėl finansinės būtinybės; iniciatyvą atkurti santykius taip pat iš esmės rodžiusios jos. Todėl jos laikančios save netiesioginėmis Ispanijos baudžiamosios teisės normų aukomis, juo labiau kad bendras gyvenimas su kaltinamaisiais iki jų suėmimo dėl paskirtos sankcijos nesilaikymo klostėsi be problemų.

17. Apeliaciniam teismui kyla abejonių, ar Ispanijos teisės normos suderinamos su pamatiniu sprendimu. Jo manymu, kartais, siekiant

apsaugoti aukas, reikia paskirti draudimą prisiartinti, net jei aukos tam ir prieštarauja. Tačiau tai, kad Ispanijos teisės aktuose netgi nesunkių baudžiamųjų nusizengimų atvejais nepaliekama jokios galimybės atsižvelgti į konkretaus atvejo aplinkybes ir nukentėjusiųjų valią ir visada be išimties reikalaujama paskirti bent šešių mėnesių trukmės draudimą prisiartinti, teismui neatrodo tinkama bausmė.

IV — Prašymas priimti prejudicinį sprendimą ir procesas Teisingumo Teisme

18. Šiomis aplinkybėmis apeliacinis teismas, *Audiencia Provincial de Tarragona*, 2009 m. rugsėjo 15 d. nutartimi M. Gueye byloje ir 2009 m. gruodžio 18 d. nutartimi V. Salmerón Sánchez byloje pateikė Teisingumo Teismui šiuos – abiejose bylose identiškus – prejudicinius klausimus:

„1. Ar pamatinio sprendimo <...> preambulės aštuntoje konstatuojamojoje dalyje įtvirtinta nukentėjusiojo teisė būti suprastam turi būti aiškinama kaip baudžiamąjį persekiojimą vykdančioms ir už nusikalstamus veiksmus baudžiančioms valstybės institucijoms nustatyta pozityvi pareiga leisti nukentėjusiajam nurodyti, kaip jis vertina ir ką mano apie

- tiesiogines pasekmes jo gyvenimui, kurių gali kilti paskyrus bausmes smurtautojui, su kuriuo auka palaiko šeimos ar glaudžius emocinius santykius?
2. Ar pamatinio sprendimo <...> 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybių pareiga pripažinti nukentėjusiojo teises ir teisėtus interesus įpareigoja atsižvelgti į jo nuomonę tuo atveju, kai proceso baudžiamosios pasekmės gali iš esmės ir tiesiogiai paveikti jo teisės į laisvą asmenybės vystymąsi ir privatų bei šeimos gyvenimą įgyvendinimą?
 3. Ar pamatinio sprendimo <...> 2 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad valstybės institucijos negali atsisakyti atsižvelgti į nukentėjusiojo laisvą valią, šiam nesutinkant, kad būtų taikomos ar paliktos galioti draudimo prisiartinti priemonės, kai smurtautojas yra jo šeimos narys ir kai nėra konstatuota, jog egzistuoja reali grėsmė, kad smurtas pasikartos, ir nustatyta, jog atsižvelgiant į asmenines, socialines ir emocines savybes asmuo nepriklauso nuo smurtautojo, ar, priešingai, reikia palikti galioti tokią priemonę visais atvejais, atsižvelgiant į specifinę šių baudžiamųjų nusizengimų kategoriją?
 4. Ar pamatinio sprendimo <...> 8 straipsnis, pagal kurį kiekviena valstybė narė nukentėjusiesiems užtikrina tinkamą apsaugos lygį, turi būti aiškinamas taip, kad juo leidžiama bendra tvarka ir privalomai nustatyti draudimo prisiartinti ar užmegzti bet kokį kontaktą priemonės kaip papildomas bausmės visais atvejais, kai nukentėjusysis yra baudžiamojo nusizengimo šeimoje auka, atsižvelgiant į specifinę šių baudžiamųjų nusizengimų kategoriją, ar, priešingai, 8 straipsnis reikalauja individualiai įvertinti interesus, kad būtų galima kiekvienu atveju nustatyti, koks apsaugos lygis yra tinkamas atsižvelgiant į esamus interesus?
 5. Ar Ppamatinio sprendimo <...> 10 straipsnis turi būti aiškinamas kaip leidžiantis bendrai netaikyti tarpininkavimo baudžiamosiose bylose dėl nusizengimų šeimoje, atsižvelgiant į specifinę šių baudžiamųjų nusizengimų kategoriją, ar, priešingai, galima leisti tarpininkavimą nagrinėjant ir tokios rūšies bylas, kiekvienu atveju įvertinant esamus interesus?“
19. Teisingumo Teismas, siekdamas bendrai išnagrinėti abi bylas ir priimti sprendimą, 2010 m. rugsėjo 24 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi jas sujungė.

20. Nagrinėjant bylas Teisingumo Teisme, rašytines pastabas pateikė Italijos, Nyderlandų, Austrijos, Lenkijos, Švedijos ir Ispanijos vyriausybės bei Europos Komisija; Vokietijos vyriausybė rašytines pastabas pateikė tik byloje C-483/09. 2011 m. kovo 3 d. vykusiamе posėdyje dalyvavo Vokietijos, Ispanijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės bei Komisija.

V — Teisinis įvertinimas

A — Teisė pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą

21. Nėra jokių abejonių, kad *Audiencia Provincial de Tarragona* turi teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Pamatinis sprendimas 2001/220, kurį šiuo atveju prašoma išaiškinti, buvo priimtas remiantis ES 31 straipsniu ir 34 straipsnio 2 dalies antro sakinio b punktu. Pagal ES 35 straipsnį prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl teisės akto, priimto remiantis šiuo teisiniu pagrindu, gali būti pateiktas su sąlyga, kad atitinkama valstybė narė yra pripažinusi Teisingumo Teismo jurisdikciją nagrinėti prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Šis teisės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą apribojimas pereinauоju laikotarpiu taikomas

ir įsigaliojus Lisabonos sutarčiai³. Ispanija yra padariusi atitinkamą pareiškimą pagal ES 35 straipsnio 3 dalies a punktą⁴, kuriame teigiama, kad bet koks Ispanijos teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiami, turi teisę kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą.

22. Komisija nurodė, ir niekas to neginčijo, kad *Audiencia provincial* – apeliacinės instancijos, nagrinėjančios *Juzgado de lo Penal* sprendimus – sprendimai pagal Ispanijos teisę nebegali būti toliau apskundžiami. Taigi nagrinėjamu atveju *Audiencia provincial* yra galutinės instancijos teismas, kaip jis suprantamas pagal ES 35 straipsnio 3 dalies a punktą, ir todėl turi teisę pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

23. Ispanijos ir Italijos vyriausybės mano, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas, nes jame pateikiami klausimai nėra būtini sprendimams pagrindinėse bylose priimti.

24. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką, Teisingumo Teismui ir nacionaliniam teismui bendradarbiaujant, tik bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas, atsakingas už sprendimo

3 — Protokolas dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų (Nr. 36), OL C 83, 2010, p. 322.

4 — Tai matyti iš 1999 m. gegužės 1 d. *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* paskelbto pranešimo dėl Amsterdamo sutarties įsigaliojimo datos, OL L 114, 1999, p. 56.

priėmimą, atsižvelgdama į bylos aplinkybes, turi įvertinti, ar siekiant išspręsti bylą būtina pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, ir Teisingumo Teismui pateikiamų klausimų svarbą. Todėl jei prejudiciniai klausimai susiję su Europos Sąjungos teisės aiškinimu, Teisingumo Teismas iš esmės turi priimti sprendimą⁵, vadinasi, nacionalinių teismų pateiktiems klausimams, dėl kurių prašoma priimti prejudicinį sprendimą, taikoma svarbos prezumpcija⁶.

25. Tik tam tikrais išimtiniais atvejais laikytina, kad prašymas nepriimtinas, ypač tuomet, kai klausimuose minimų Sąjungos teisės nuostatų išaiškinimas, kurio prašo nacionalinis teismas, yra akivaizdžiai hipotetinio pobūdžio⁷. Todėl abiejų vyriausybės prieštaravimai neįtikina.

26. Ispanijos vyriausybė tvirtina, kad pateikti klausimai yra hipotetiniai, nes pagrindinėse bylose nagrinėjamas ne pats draudimas prisiartinti, o veikiau sankcija, paskirta dėl draudimo prisiartinti pažeidimo, t. y. dėl draudimo nesilaikymo. Tačiau prašymą priimti

prejudicinį sprendimą pateikusių teismo klausimai susiję tik su draudimu prisiartinti, o ne su draudimo prisiartinti nesilaikymu.

27. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas paskirtos sankcijos nesilaikymo atvejį, yra kompetentingas nuspręsti, ar jis privalo, gali ar nori savo sprendime dėl paskirtos bausmės nesilaikymo atsižvelgti į tai, ar pažeistasis draudimas prisiartinti buvo paskirtas teisėtai. Todėl jis, nagrinėdamas su draudimu prisiartinti susijusį klausimą, turi teisę prašyti išaiškinti pamatinį sprendimą.

28. Italijos vyriausybė prašymą priimti prejudicinį sprendimą laiko nepriimtiniu, nes laikant, kad nacionalinės teisės aktai prieštarauja pamatiniam sprendimui, neįmanoma aiškinti jų taip, kad jie šį atitiktų, nebent būtų aiškinama *contra legem*. Italijos vyriausybė atkreipia dėmesį, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pats pažymi, jog esant įvykdytoms CP 57 straipsnio 2 dalies sąlygoms kaip papildomą bausmę paskirti draudimą prisiartinti yra privaloma.

5 — Žr., be kitų, 1995 m. gruodžio 15 d. Sprendimą *Bosman* (C-415/93, Rink. p. I-4921, 59 punktas) ir 2006 m. liepos 13 d. Sprendimą *Manfredi ir kt.* (C-295/04–C-298/04, Rink. p. I-6619, 26 punktas).

6 — 2005 m. birželio 16 d. Sprendimas *Pupino* (C-105/03, Rink. p. I-5285, 30 punktas), 2008 m. spalio 9 d. Sprendimas *Katz* (C-404/07, Rink. p. I-7607, 31 punktas) ir 2010 m. balandžio 22 d. Sprendimas *Dimos Agiou Nikolaou* (C-82/09, Rink. p. I-3649, 15 punktas).

7 — Nusistovėjusi teismo praktika; žr., pvz., 2011 m. kovo 31 d. Sprendimą *Schröder* (C-450/09, Rink. p. I-2497, 17 punktas).

29. Teisingumo Teismas yra ne kartą konstatavęs, kad nacionalinių teismų pareiga aiškinti nacionalinės teisės aktus taip, kad jie atitiktų Sąjungos teisę, negali pagrįsti nacionalinės

teisės aiškinimo *contra legem*⁸. Tačiau manau, kad nėra iki galo aišku, ar draudimas aiškinti *contra legem* išplaukia iš pačios Sąjungos teisės⁹, ar tiesiog Sąjungos teisė nesudaro kliūčių aiškinti nacionalinį draudimą *contra legem*¹⁰. Kad ir kaip ten būtų, jei nacionalinės teisės aktuose toks aiškinimas leidžiamas ir jeigu jis neturi sunkinančių pasekmių atskiram asmeniui (pavyzdžiui, bausmės skyrimo pagrindas ar sugriežtinimas, kaip nagrinėjamu atveju), o priešingai, reiškia, kad bausmė nebus skirta, nematyti jokių priežasčių, kodėl jis turėtų prieštarauti Sąjungos teisei.

30. Tačiau per šį procesą galutinio atsakymo į šį klausimą pateikti nebūtina. Juk, vertinant, ar prašymas yra priimtinas, visiškai nėra akivaizdu, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas – tuo atveju, jei nacionalinė teisė prieštarauja pamatiniam sprendimui – šiam sprendimui neprieštaraujančias išvadas galėtų padaryti tik aiškindamas nacionalinę teisę *contra legem*. Bet kuriuo atveju iš nacionalinių teismų, kai jie aiškina nacionalinės teisės aktus taip, kad šie atitiktų pamatinį sprendimą, turi būti reikalaujama, kad jie prirėikus atsižvelgtų į visą nacionalinės teisės sistemą, siekdami nustatyti, koku mastu ji turi būti taikoma, kad būtų

išvengta priešingo nei pamatiniu sprendimu siekiamo rezultato¹¹.

31. Pati Ispanijos vyriausybė savo pastabose tvirtino, kad Ispanijos teismų praktikoje nėra vieningos nuomonės, ar iš tiesų Ispanijos teisės aktuose neleidžiama atsižvelgti į aukos valią. Ji pažymėjo, kad *Tribunal Supremo* išaiškino, jog dėl draudimo prisiartinti nesilaikymo turi būti baudžiama ir dėl to skiriant sankciją už draudimo prisiartinti pažeidimą neturi būti atsižvelgiama į priešingą aukos valią, nereikėtų laikyti esant „imperatyvaus pobūdžio“. Taigi, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nėra akivaizdu, jog neįmanoma nacionalinės teisės aiškinti taip, kad ši atitiktų pamatinį sprendimą ir kad dėl to Teisingumo Teismo atsakymas pagrindinei bylai būtų visiškai nereikšmingas.

32. Tai reiškia, kad prašymai priimti prejudicinį sprendimą yra priimtini

B — *Dėl Pamatinio sprendimo 2001/220 aiškinimo*

33. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar

8 — Žr. 2006 m. liepos 4 d. Sprendimą *Adeneler ir kt.* (C-212/04, Rink. p. I-6057, 110 punktas), 2008 m. balandžio 15 d. Sprendimą *Impact* (C-268/06, Rink. p. I-2483, 100 punktas) ir 2009 m. liepos 16 d. Sprendimą *Mono Car Styling* (C-12/08, Rink. p. I-6653, 61 punktas).

9 — Tai liudytų Sprendimas *Pupino* (minėtas 6 išnašoje, 47 punktas).

10 — 8 išnašoje minėti sprendimai, kuriuose remiamasi Sąjungos teisėje įtvirtinta pareiga aiškinti nacionalinės teisės aktus taip, kad jie atitiktų Sąjungos teisę, pagrindžia pirmą variantą.

11 — Sprendimas *Pupino* (minėtas 6 išnašoje, 47 punktas).

nacionalinė nuostata, pagal kurią smurto šeimoje atvejais smurtautojui visada privaloma skirti draudimą užmegzti kontaktą su auka, nenumatant galimybės apsvačius konkretaus atvejo aplinkybes, ypač aukos norą vėl užmegzti kontaktą su smurtautoju, išimties tvarka netaikyti minėto draudimo, neprieštarauja pamatiniam sprendimui.

situacijų, kai skyrus tokią sankciją būtų pažeisti nukentėjusiojo interesai ir teisės, kuriuos tokiu draudimu siekiama ginti. Šiuo atžvilgiu nukentėjusysis gali reikalauti gerbti vieną iš pagrindinių teisių – teisę į privatų ir šeimos gyvenimą. Per posėdį Vokietijos vyriausybė kaip pavyzdį paminėjo vieną porą, kuri turi bendrą verslą. Tokiu atveju draudimas prisiartinti galėtų sužlugdyti verslą ir sunaikinti nukentėjusiosios šalies pragyvenimo šaltinį.

1. Įžanginė pastaba

34. Nuostata, pagal kurią visais smurto šeimoje atvejais – kaip pabrėžia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, netgi grasinimo žodžiu atveju, – visada kaip papildomą bausmę privaloma skirti draudimą prisiartinti, trunkantį mažiausiai metus, jei smurtautojui paskirta laisvės atėmimo bausmė, arba, jei laisvės atėmimo bausmė paskirta nebuvo, trunkantį mažiausiai šešis mėnesius¹², yra labai griežta.

35. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar toks draudimas prisiartinti yra proporcingas situacijose, kai auka pati savo valia, niekieno neverčiama išreiškia savo norą vėl gyventi su smurtautoju. Jis mano, kad gali pasitaikyti išimtinių

36. Tačiau Ispanijos vyriausybė pabrėžė, kad griežtos nuostatos reikalingos siekiant veiksmingai kovoti su smurtu šeimoje. Šiuo požiūriu reikia atsižvelgti į tai, kad teisės aktų leidėjo pareiga – apsaugoti aukas. Neseniai šias apsaugos pareigas akcentavo ir Europos Žmogaus Teisių Teismas¹³. Kaip tik smurto šeimoje atvejais draudimas prisiartinti gali būti prasminga priemonė, suteikianti aukai galimybę laisvai, nepatiriant tiesioginio spaudimo, susitvarkyti gyvenimą iš naujo. Nors prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagrindinėse bylose nukentėjusiosios sprendimą vėl pradėti gyventi su smurtautoju priėmė visiškai savarankiškai, vis dėlto smurto šeimoje atvejais ne visuomet lengva nustatyti, ar auka iš tiesų

12 — Ilgiausia draudimo prisiartinti trukmė – penkeri metai.

13 — 2009 m. birželio 9 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimas *Opuz prieš Turkiją* (pareiškimas Nr. 33401/02).

nepatyrė spaudimo – juk spaudimas dažniausiai patiriamas aukai ir smurtautojui susidūrus akis į akį, niekam kitam nematant.

nenustatoma jokių *materialinės* baudžiamosios teisės normų, ypač susijusių su bausmių pobūdžiu ir apimtimi. Todėl klausimas, ar Ispanijoje galiojančiose baudžiamosios teisės normose įtvirtintas imperatyvaus pobūdžio draudimas prisiartinti yra adekvatus, neįeina į pamatinio sprendimo *ratione materiae* taikymo sritį.

37. Akivaizdu, kad dėl imperatyvaus pobūdžio draudimo susikerta du interesai: būtinybė veiksmingai kovoti su smurtu šeimoje ir pagarba privačiam bei šeimos gyvenimui ir asmeninei autonomijai. Norinčiam išspręsti šioje išvadoje tik trumpai apžvelgtą problemą tenka sunkus uždavinys – pasverti ir palyginti įvairias teises vertes.

40. Taigi pirmiausia paaiškinsiu bendrąjį Pamatinio sprendimo 2001/220 tikslą, paskui kartu išnagrinėsiu pirmuosius du prejudicinius klausimus ir pateiksiu trečiojo ir ketvirtąjo klausimo vertinimą. Pabaigoje atsakysiu į penktąjį klausimą.

38. Užbėgdama už akių savo vertinimo išvada, norėčiau pasakyti, kad, mano manymu, šis sudėtingas klausimas nepatenka į Pamatinio sprendimo 2001/220 *ratione materiae* taikymo sritį, o veikiau yra nacionalinės konstitucinės teisės¹⁴ ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹⁵ klausimas.

2. Bendrasis Pamatinio sprendimo 2001/220 tikslas

39. Toliau paaiškinsiu, kad pamatinio sprendimo dalykas – tik nukentėjusiųjų padėtis baudžiamajame *procese*, nors ji ir labai plačiai suprantama. Pamatiniame sprendime

41. Pamatiniu sprendimu 2001/220 siekiama nustatyti minimalias nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų apsaugos normas¹⁶. Pagrindinis jo tikslas – apsaugoti nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų interesus įvairiose baudžiamojo proceso stadijose ir tam visoje Sąjungoje užtikrinti panašią aukšto lygio apsaugą, kad ir kurioje valstybėje narėje nukentėjusieji būtų¹⁷. Taip pat valstybės narės privalo pasirūpinti, kad nukentėjusieji nuo nusikaltimų gautų

14 — Ispanijos Konstitucinis Teismas (*Tribunal Constitucional*) 2010 m. spalio 7 d. sprendimu byloje STC 60/2010 nustatė, kad nagrinėjamos Ispanijos teisės nuostatos atitinka Konstituciją.

15 — Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, pasirašyta Romoje 1950 m. lapkričio 4 d.

16 — Žr. pamatinio sprendimo trečią konstatuojamąją dalį, kurioje daroma nuoroda į 1999 m. spalio 15-16 d. Tamperėje posėdžiavusios Europos Vadovų Tarybos išvadą.

17 — Žr. pamatinio sprendimo ketvirtą konstatuojamąją dalį.

paramą, kuri galėtų sušvelninti nusikaltimo padarinius¹⁸.

42. Aštuntoje konstatuojamojoje dalyje teigiama, kad reikia suderinti nukentėjusiųjų padėčiai ir pagrindinėms teisėms taikomas normas, ypač atsižvelgiant į teisę reikalauti pagarbos jų orumui, teisę teikti ir gauti informaciją, teisę suprasti ir būti suprastam, teisę į apsaugą įvairiose proceso stadijose ir teisę gauti jiems skirtą išmoką dėl to, kad jie gyvena ne toje valstybėje narėje, kur buvo padarytas nusikaltimas. Kitaip tariant, nukentėjusysis nuo nusikaltimo neturėtų būti tik proceso objektas. Priešingai, kaip pabrėžiama penktoje konstatuojamojoje dalyje, „į nukentėjusiųjų reikmes turėtų būti atsižvelgiama ir jais rūpinamasi visapusiškai ir kompleksiskai, vengiant dalinių ir nenuoseklių sprendimų, galinčių sukelti antrinį persekiojimą (papildomos žalos)“.

3. Pirmasis ir antrasis prejudiciniai klausimai

43. Pirmaisiais dviem klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar, pirma, pamatinio sprendimo

aštuntoje konstatuojamojoje dalyje valstybės narės įpareigojamos išklausti auką dėl bausmės padarinių nusikaltimo vykdytojui, su kuriuo ją sieja šeimos santykiai, ir, antra, ar iš pamatinio sprendimo 2 straipsnio išplaukia, kad teismai privalo atsižvelgti į jos pareikštą nuomonę.

44. Kalbant apie pirmąjį klausimą, pirmiausia reikia paaiškinti, kad iš pamatinio sprendimo konstatuojamosios dalies negali išplaukti jokių teisinių valstybių narių pareigų¹⁹. Konstatuojamosiomis dalimis galima tik remtis aiškinant jo nuostatas.

45. Nukentėjusiųjų teisė būti išklaustiems reglamentuojama pamatinio sprendimo 3 straipsnyje. Pagal jį valstybės narės, atlikdamos procesinius veiksmus, garantuoja nukentėjusiesiems galimybę būti išklaustiems ir duoti parodymus. Kadangi 3 straipsnis – tai speciali nuostata, reglamentuojanti nukentėjusiųjų teisę būti išklaustiems, atsakant į antrąjį prejudicinį klausimą jis turi būti išnagrinėtas pirmiau nei 2 straipsnio 1 dalis. Aštunta konstatuojamoji dalis taip pat gali būti svarbi aiškinant 3 straipsnį.

18 — Žr. pamatinio sprendimo trečią ir šestą konstatuojamąsias dalis.

19 — Žr., pvz., 2010 m. vasario 25 d. Sprendimą *Müller Fleisch* (C-562/08, Rink. p. I-1391, 40 punktas ir ten nurodyta teismų praktika).

a) Pamatinio sprendimo 3 straipsnis

pasekmių aukos asmeniniam ir šeimos gyvenimui, teisė būti išklausytam apima ir aukos nuomonę dėl šio draudimo paskyrimo.

46. Teisingumo Teismas, nagrinėdamas 3 straipsnyje numatytą nukentėjusiųjų teisę duoti parodymus, yra konstatavęs, kad valstybės narės turi didelę diskreciją įgyvendindamos šią pareigą²⁰. Todėl pamatinio sprendimo devintoje konstatuojamojoje dalyje taip pat pabrėžiama, kad valstybės narės neprivalo užtikrinti, jog nukentėjusieji būtų traktuojami kaip lygiaverčiai proceso dalyviai. Taigi joms paliekama laisvė pačioms nustatyti, kokia forma užtikrinti nukentėjusiųjų teisę būti išklausytiems.

48. Tam, kad ši teisė būti išklausytam neprarastų veiksmingumo²¹, turi egzistuoti ir galimybė skiriant bausmę atsižvelgti į aukos parodymus. Aiškindamas 3 straipsnį, Teisingumo Teismas pasirinko 2 straipsnio 1 dalimi²². Pagal ją kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusiesiems priklausytų realus ir prideramas vaidmuo jos baudžiamosios teisės sistemoje. To siekdamas teismas privalo išnagrinėti nukentėjusiojo parodymus, taip sukurdamas galimybę atsižvelgti į juos priimant sprendimą. Juk jeigu į nukentėjusiojo liudijimus nebūtų atsižvelgiama, jo vaidmuo teismo procese nebūtų realus.

47. Tačiau, siekiant apsaugoti nukentėjusiųjų interesus ir nepalikti jiems vien pasyvaus vaidmens, nereikėtų, kaip visiškai teisingai teigia ir Vokietijos bei Lenkijos vyriausybės, aiškinti šią teisę būti išklausytiems siaurai. Nukentėjusiųjų teisė būti išklausytiems, be galimybės apibūdinti faktines aplinkybes, turi apimti ir teisę išreikšti savo subjektyvius vertinimus, ir su teismo procesu susijusius lūkesčius. Bent jau tais atvejais, kai auką ir nusikaltimo vykdytoją sieja glaudūs asmeniniai santykiai, o draudimas prisiartinti turi netiesioginių

49. Tačiau, kaip teisingai pabrėžia ir Austrijos vyriausybė, teisė būti išklausytam negali reikšti, kad bausmės skyrimas perleidžiamas į aukos rankas. Veikiau prieš skiriant bausmę reikia apsvarstyti daugybę įvairių aspektų, joku būdu nesiremiant vien nukentėjusiojo pageidavimais. Todėl bylą nagrinėjantis teismas neprivalo vadovautis nukentėjusiojo vertinimais. Dar vieną teisingą argumentą prieš tai, kad atsižvelgti į nukentėjusiojo valią yra privaloma, pateikė Švedijos vyriausybė: jos teigimu, tokiu atveju kiltų pavojus, kad

20 — Sprendimas *Katz* (minėtas 6 išnašoje, 46 punktas); šiuo klausimu žr. ir mano 2008 m. liepos 10 d. išvadą šioje byloje.

21 — Žr. Sprendimą *Katz* (minėtas 6 išnašoje, 47 punktas).

22 — Sprendimas *Katz* (minėtas 6 išnašoje, 47 punktas).

nusikaltimo vykdytojas darytų nukentėjusiajam spaudimą prašyti teismo paskirti lengvą bausmę.

tai galioja tik nacionalinės teisės aktuose numatytoje bausmių skalėje. Visiškai akivaizdu, kad tai nereiškia, jog teismas turėtų vadovautis aukos valia. Skiriant bausmę teismo jokia būdu nesaisto pareikšta aukos nuomonė.

50. Tačiau, kaip nurodysiu atsakydama į trečiąjį ir ketvirtąjį klausimus, ši teisė būti išklausytam jokia būdu netampa neveiksminga dėl to, kad nacionalinės teisės aktuose yra numatyta minimali bausmė. Pamatinio sprendimo 3 straipsnyje reikalaujama galimybė atsižvelgti į nukentėjusiojo nuomonę turi egzistuoti, tačiau tik nacionalinės teisės aktuose numatytoje bausmių skalėje.

4. Trečiasis ir ketvirtasis prejudiciniai klausimai

52. Šiais dviem klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar draudimas prisiartinti, kurį privaloma nustatyti visais smurto šeimoje atvejais, neapsvarsčius konkrečios bylos aplinkybių ir prieš aukos valią, neprieštarauja pamatiniam sprendimui.

b) Tarpinė išvada

53. Išaiškinus 3 straipsnį, reikia išnagrinėti teisę būti išklausytam.

a) Pamatinio sprendimo 3 straipsnis

51. Vadinas, galima daryti tarpinę išvadą, kad 3 straipsnio 1 dalyje valstybės narės įpareigojamos suteikti aukai galimybę pareikšti nuomonę dėl draudimo prisiartinti skyrimo nusikaltimo vykdytojui, su kuriuo ją sieja šeimos ar glaudūs emociniai santykiai. Taip pat turi egzistuoti galimybė teismui priimant sprendimą atsižvelgti į aukos pastabas. Tačiau

54. Remiantis nukentėjusiųjų teise būti išklausytiems, minėta nagrinėjant pirmuosius du klausimus, galima būtų tvirtinti, kad teisė būti išklausytam veiksminga tik tuomet, kai, išklausius auką, tam tikrais atvejais draudimo prisiartinti galima apskritai netaikyti. Kaip

teigia prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, jeigu nusikaltimo vykdytojui paskirta laisvės atėmimo bausmė, draudimas prisiartinti galioja mažiausiai vienus metus po laisvės atėmimo bausmės atlikimo, kitais atvejais minimali trukmė yra šeši mėnesiai. Be to, per posėdį Teisingumo Teismo paprašyta Ispanijos vyriausybė paaiškino, kad tam tikrais atvejais draudimo prisiartinti trukmė gali būti sumažinta iki vieno mėnesio.

55. Turėdama galvoje minimalią šešių mėnesių draudimo prisiartinti trukmę, Jungtinė Karalystė per posėdį pareiškė abejonę, ar Ispanijos teisės nuostata suderinama su pamatiniu sprendimu. Jos teigimu, dėl šios nustatytos minimalios šešių mėnesių draudimo trukmės nukentėjusysis negali pasinaudoti teise būti išklaustas, kai kalbama apie sankcijos skyrimą, nes, nepaisant to, ką auka teigia, teismas negali skirti trumpesnio nei šešių mėnesių draudimo prisiartinti. Tai nesuderinama su reikalavimu užtikrinti veiksmingą teisę būti išklaustam.

56. Tačiau, mano nuomone, negalima manyti, kad teisė būti išklaustam gali turėti tokį poveikį nacionalinės teisės aktuose numatytam bausmės dydžiui. Jei auka gali pareikšti nuomonę dėl taikytino draudimo prisiartinti ir jei iš esmės egzistuoja galimybė atsižvelgti į jos nuomonę nacionalinės teisės aktuose nustatytoje bausmių skalėje, 3 straipsnio reikalavimai yra įvykdyti.

57. Didesnės apimtys reikalavimai nebeatiktų pamatinio sprendimo procesinių normų turinio. Juk pamatinio sprendimo tikslas – suteikti nukentėjusiajam nuo nusikaltimo tam tikras *procesines garantijas* baudžiamajame procese. Ar turi valstybė narė numatyti šeiminio smurto atvejais papildomas bausmes ir kokios jos turi būti, Pamatiniame sprendime 2001/220 nereglamentuojama. Jame reglamentuojami ne visi bendrieji nukentėjusiųjų apsaugos aspektai, o tik susiję su procesinėmis garantijomis baudžiamajame procese. Todėl 3 straipsnyje įtvirtintos nukentėjusiųjų teisės būti išklaustytiems negalima traktuoti pernelyg plačiai, tvirtinant, kad ji netgi gali turėti netiesioginės įtakos nacionalinės teisės aktuose numatytioms bausmėms.

58. Beje, Jungtinė Karalystė iš esmės taip pat laikėsi nuomonės, kad materialinė baudžiamoji teisė, taigi ir bausmių pobūdis bei trukmė, neįeina į pamatinio sprendimo taikymo sritį.

b) Pamatinio sprendimo 2001/220 8 straipsnis

59. Iš 8 straipsnyje vartojamos formuluotės, kad valstybės narės užtikrina „nukentėjusiesiems <...> tinkamą apsaugos lygį“, Vokietijos vyriausybė daro išvadą, kad visada privalomai nustatytas draudimas prisiartinti prieštarauja pamatiniam sprendimui. Jos teigimu, reikalavimas užtikrinti tinkamą nukentėjusiųjų

apsaugos lygį reiškia valstybių narių pareigą prieš taikant draudimą prisiartinti apsvarstyti kiekvieno konkretaus atvejo aplinkybes.

60. Toks išaiškinimas manęs neįtikina. Pirmiausia, *pernelyg didelė* nukentėjusiųjų apsauga tikrai nebuvo tai, ko siekė Sąjungos teisės aktų leidėjas, 8 straipsnio 1 dalyje reikalavęs užtikrinti *tinkamą* nukentėjusiųjų apsaugos lygį. Tačiau nagrinėjamu atveju Ispanijoje taikomu draudimu prisiartinti užtikrinama apsauga galėtų būti netinkama tik todėl, kad prieštarauja aukos valiai ir dėl to tam tikromis aplinkybėmis gali būti *pernelyg didelė*. O reikalavimas užtikrinti *tinkamą* nukentėjusiųjų apsaugos lygį į 8 straipsnį veikiau buvo įtrauktas nerimaujant dėl *pernelyg* mažo apsaugos lygio.

61. Be to, iš 8 straipsnio konteksto matyti, kad jame minima nukentėjusiųjų apsauga per procesą susijusi su situacija, kai kompetentingos institucijos mano, kad „yra didelis atsakomųjų veiksmų pavojus arba turi tvirtų įrodymų dėl ketinimų įsibrauti į jų privatų gyvenimą“. Švedijos vyriausybė teisingai pabrėžia, kad šios apsaugos priemonės turi apsaugoti auką nuo *nusikaltimo vykdytojo* arba

jo aplinkos asmenų išpuolių, arba bandymų daryti įtaką tol, kol vyksta procesas. 8 straipsnio 1 dalimi nesiekama apsaugoti aukos nuo nusikaltimo vykdytojui paskirtų bausmių neišvengiamų padarinių jai.

62. Dar vienas argumentas už šioje išvadoje siūlomą aiškinimą būtų – į tai savo pastabose atkreipia dėmesį ir Nyderlandų vyriausybė – ryšys su kitomis Pamatinio sprendimo 2001/220 8 straipsnio dalimis. Pavyzdžiui, pagal 3 dalį valstybės narės turi užtikrinti, kad būtų išvengta nukentėjusiųjų ir *nusikaltėlių* kontaktų teismo patalpose, jei įmanoma, įrengiant specialius laukiamuosius nukentėjusiesiems. To paties tikslo siekiama ir Pamatinio sprendimo 2001/220 8 straipsnio 4 dalimi, kurioje teigiama, kad reikia apsaugoti auką nuo būtinybės duodant parodymus susitikti akis į akį su *nusikaltėliu* viešame teismo posėdyje. Visi šie aspektai susiję su baudžiamuoju procesu.

63. Kitaip tariant, Pamatinio sprendimo 2001/220 8 straipsnyje įtvirtinta apsaugos garantija pirmiausia atlieka *praktinę funkciją*: turi užtikrinti, kad nukentėjusysis galėtų naudotis kitomis jam suteiktomis procesinėmis teisėmis netrukdomas, nebijodamas ir veiksmingai. Taigi 8 straipsnis susijęs su nukentėjusiojo procesinėmis teisėmis ir neapima visų įmanomų aukos interesų.

64. Todėl iš pamatinio sprendimo 8 straipsnio neišplaukia, kad nacionalinės teisės aktuose numatytas imperatyvus pobūdžio draudimas prisiartinti jam prieštarauja.

c) Pamatinio sprendimo 2 straipsnis

veikiau apsiribojama tik *baudžiamojo proceso* kontekstu.

65. Pagal Pamatinio sprendimo 2001/220 2 straipsnio 1 dalį valstybės narės užtikrina, kad nukentėjusiesiems priklausytų realus ir prideramas vaidmuo jų baudžiamosios teisės sistemoje, ir pripažįsta nukentėjusiųjų teises ir teisėtus interesus, ypač susijusius su baudžiamosios bylos nagrinėjimu.

66. 2 straipsnyje nėra jokių konkrečių garantijų, formuluotės labai neapibrėžtos. Todėl Teisingumo Teismas lig šiol juo pasiremdavo aiškindamas konkrečias garantijas, numatytas paskesniuose pamatinio sprendimo straipsniuose²³. Todėl šio straipsnio paskirtis – veikiau bendrai apibrėžti pamatinio sprendimo turinį, o jau paskesniuose straipsniuose išvardyti konkrečias valstybių narių pareigas.

67. Bet kuriuo atveju iš 2 straipsnio nematyti, kad būtų draudžiama visada privalomai taikyti draudimą prisiartinti. Klausimas, ar imperatyvaus pobūdžio draudimas prisiartinti yra proporcingas, susijęs su materialinėje baudžiamojoje teisėje numatytais baudmėmis. 2 straipsnyje daroma bendro pobūdžio nuoroda į pagarbą nukentėjusiajam ir jo pripažinimą negali reikšti, kad valstybės narės privalo užtikrinti aukos interesus visoje, taip pat *materialinėje*, baudžiamojoje teisėje; čia

68. Tai aiškiai matyti iš Pamatinio sprendimo 2001/220 pavadinimo ir bendro jo nuostatų konteksto. Visose po 2 straipsnio einančiose nuostatose tiksliau apibrėžiama ir sukonkretinama nukentėjusiojo padėtis baudžiamajame procese. Pavyzdžiui, reglamentuojamas „bylos nagrinėjimas ir parodymų davimas“, teisė „gauti informaciją“, „informavimo garantijos“ ir „su baudžiamosios bylos nagrinėjimu susijusios nukentėjusiųjų išlaidos“. Tačiau nė vienoje pamatinio sprendimo nuostatoje aiškiai neminimi su materialine baudžiamąja teise susiję nukentėjusiųjų apsaugos aspektai.

69. Pamatiniame sprendime nieko nesakoma nei apie valstybių narių materialinę baudžiamąją teisę bendrai, nei apie konkrečią jos dalį – bausmes nusikaltimo vykdytojui. Taip pat 1 straipsnyje pateikiama nukentėjusiojo apibrėžtis rodo, kad pamatiniame sprendime neketinama reglamentuoti materialinės baudžiamosios teisės, o tik pasinaudoti ja kaip išeities tašku, kalbant apie procesines nukentėjusiojo teises. Pagal minėtą apibrėžtį nukentėjusysis – tai asmuo, patyręs žalą dėl veikimo pažeidžiant valstybės narės baudžiamąją įstatymą.

70. Kitokios išvados negalima daryti ir iš tame pačiame 1 straipsnyje pateikto „procesinių veiksmų“ sąvokos apibrėžimo, kuris

23 — Sprendimai *Katz* (minėtas 6 išnašoje, 47 punktas) ir *Pupino* (minėtas 6 išnašoje, 52 punktas).

vartojamas ir 2 straipsnio 1 dalyje. Procesiniai veiksmai ten yra „aiškinami plačiai“, įskaitant ne tik baudžiamosios bylos nagrinėjimą, bet ir nukentėjusiųjų kontaktus su bet kuria valdžios institucija ir pan. dėl jų bylų prieš baudžiamąjį teismo procesą, per jį ir po jo. Remiantis tuo negalima daryti išvados, kad procesinių veiksmų sąvoka apima ir materialinėje teisėje numatytas konkrečias bausmes. Šeštoje ir dešimtoje konstatuojamosiose dalyse pabrėžiama, kokios svarbios yra nukentėjusiesiems padėti skirtos priemonės ir nukentėjusiųjų rėmimo grupių dalyvavimas prieš baudžiamosios bylos nagrinėjimą ir po jo.

71. Tai, kad pamatiniame sprendime remiamasi plačia procesinių veiksmų sąvoka, yra logiška; juk pagal 1 straipsnį baudžiamosios bylos nagrinėjimas suprantamas pagal taikytiną nacionalinę teisę. Nacionalinėse teisės sistemose baudžiamosios bylos nagrinėjimo samprata gali skirtis, todėl, siekiant apsaugoti nukentėjusiuosius visoje Europos Sąjungoje, būtina įtraukti ir aspektus, tiesiogiai susijusius su baudžiamosios bylos nagrinėjimu, tačiau kurie įvyksta prieš procesą ar po jo. Taip pat siekiant apsaugoti nukentėjusiuosius gali būti reikalinga nustatyti, kad pagalbos ir paramos nukentėjusiesiems priemonės nenustatų galioti tik paskelbus teismo sprendimą, o dar kurį laiką veiktų.

72. Tačiau kad ir kokia plati būtų procesinių veiksmų sąvoka, baudžiamoji sankcija nusikaltimo vykdytojui vis dėlto nėra ir negali būti procesinis aspektas. Pamatiniame sprendime reglamentuojami ne visi bendrieji nukentėjusiųjų apsaugos aspektai, o tik susiję su procesinėmis garantijomis baudžiamajame

procesu. Todėl pamatiniu sprendimu nesiekama apsaugoti nukentėjusiojo netiesioginių, su procesu nesusijusių bausmės, teismo paskirtos nusikaltimo vykdytojui, padarinių.

73. Jei pamatinio sprendimo aiškinimas netiesiogiai turėtų poveikį nacionalinės teisės aktuose numatytais bausmėmis, kiltų klausimas, ar Europos Sąjunga šioje srityje apskritai turi teisės aktų leidybos kompetenciją.

74. Jau esu minėjusi kitur²⁴, kad egzistuoja tam tikrų abejonių, ar Pamatiniame sprendime 2001/220 minimas teisinis pagrindas (ES sutarties 34 straipsnio 2 dalies antro sakinio b punktas) iš tiesų apima nukentėjusiųjų apsaugos baudžiamajame procese klausimus. Juo labiau tai pasakytina apie nagrinėjamu atveju paminėtus materialinėje teisėje numatytų bausmių ir jų skyrimo aspektus. Taigi ir aiškinimo pirminę teisę atitinkančiu būdu mintis rodo, kad pamatinio sprendimo negalima aiškinti taip, kad jis neva apima ir bausmių proporcingumo klausimą.

24 — Žr. mano 2004 m. lapkričio 11 d. išvadą byloje *Pupino* (C-105/03, Rink. p. I-5285, 48 ir paskesni punktai) ir mano 2007 m. kovo 8 d. išvadą byloje *Dell'Orto* (C-467/05, Rink. p. I-5557, 40 punktas).

75. Taip pat reikėtų aptarti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją, kuria konkrečiai remiasi Komisija. Komisijos manymu, pamatinio sprendimo 2 straipsnio 1 dalyje minima valstybių narių pareiga pripažinti nukentėjusiųjų teises baudžiamajame procese taip pat reiškia, kad valstybės narės privalo užtikrinti visas Pagrindinių teisių chartijoje įtvirtintas teises. Todėl Komisija nori sužinoti, ar nepažeistas Chartijos 7 straipsnis, kuriame įtvirtinta teisė į privatų ir šeimos gyvenimą

kai šios „įgyvendina Sąjungos teisę“. Dar nėra galutinai aišku, ar tai reikia suprasti siaurai, ar čia turimi galvoje visi atvejai, kai nacionalinės teisės nuostata patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį²⁶.

76. Čia reikėtų priminti, kad nors pamatinį sprendimą reikia aiškinti atsižvelgiant į pagrindines teises²⁵, tačiau tai galioja tik laikantis jo taikymo *ratione materiae* srities ribų. Iš pradžių minėjau, kad šios bylos gali būti susijusios su nukentėjusiųjų pagrindinėmis teisėmis. Tačiau dėl to negalima priskirti pamatiniam sprendimui turinio, kurio jame nėra.

78. Kadangi pamatinio sprendimo dalykas – tik su baudžiamuoju procesu susiję nukentėjusiųjų apsaugos aspektai, o ne nusikaltimo vykdytojui skirtinos baudmės, nagrinėjamas atvejis nepatenka į pamatinio sprendimo, o kartu ir į Sąjungos teisės taikymo sritį.

77. Todėl nagrinėjamu atveju nekyla Pagrindinių teisių chartijos 51 straipsnio 1 dalies, kurioje nustatoma jos taikymo sritis, aiškinimo klausimas. Pagal šią dalį Chartijos nuostatos skirtos valstybėms narėms tais atvejais,

79. Todėl Teisingumo Teismas nėra kompetingas įvertinti, ar ir koku mastu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo kritikuojamos Ispanijos baudžiamosios teisės nuostatos dėl draudimo prisiartinti taikymo baudžiamųjų nusižengimų šeimoje atvejais suderinamos su pagrindinėmis teisėmis, pavyzdžiui, su pareiga gerbti privatų ir šeimos gyvenimą²⁷. Patikrinti, ar nebuvo pažeistos nukentėjusiųjų teisės, turi nacionalinis Konstitucinis Teismas arba Europos Žmogaus Teisių Teismas.

25 — Sprendimas *Katz* (minėtas 6 išnašoje, 48 punktas).

26 — Žr. 2011 m. balandžio 5 d. generalinio advokato Y. Bot išvadą byloje *Scattolon* (C-108/10, dar nagrinėjama Teisme, 110–121 punktai).

27 — Žr. 1987 m. rugsėjo 30 d. Sprendimą *Demirel* (12/86, Rink. p. 3719, 28 punktas); 1991 m. birželio 18 d. Sprendimą *ERT* (C-260/89, Rink. p. I-2925, 42 punktas).

d) Tarpinė išvada

pasirinkti nacionalinės institucijos. Tikslui įgyvendinti valstybėms narėms palikta didelė diskrecija²⁸.

80. Taigi atsakant į trečiąjį ir ketvirtąjį prejudicinius klausimus konstatuotina, kad Pamatiniame sprendime 2001/220 nereglamentuojamas taikytinų bausmių proporcingumo klausimas. Todėl nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią visada privaloma kaip papildomą bausmę nustatyti draudimą prisiartinti, neprieštarauja pamatiniam sprendimui.

83. Kalbant apie tarpininkavimo baudžiamosiose bylose galimybę, pagal Pamatinio sprendimo 2001/220 10 straipsnį valstybės narės tik privalo skatinti tarpininkavimą baudžiamosiose bylose už nusikaltimus, kuriuos „laiko tinkamais“ taikyti tokią priemonę. Jau vien šis atviras tinkamumo kriterijus liudija, kad sprendimą dėl to, kokių nusikaltimų atvejais turėtų būti įmanomas tarpininkavimas, priima valstybės narės²⁹.

5. Penktasis prejudicinis klausimas

81. Penktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar Pamatinio sprendimo 2001/220 10 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį valstybės narės privalo numatyti tarpininkavimo galimybę ir baudžiamųjų nusižengimų šeimoje atvejais.

84. Nors valstybių narių diskrecija gali būti apribota įpareigojimu remtis objektyviais kriterijais nustatant atitinkamų nusikaltimų rūšis³⁰, nėra pagrindo manyti, kad nagrinėjamu atveju tai nebuvo padaryta. Nors tarpininkavimas skiriamas bausmes už baudžiamuosius nusižengimus šeimoje netaikomas, jo galimybei lieka plati taikymo erdvė.

82. Čia vėl pirmiausia reikėtų pažymėti, kad pamatiniu sprendimu įpareigojama siekti tam tikro tikslo, tačiau būdą ir priemones gali

28 — Sprendimas *Katz* (minėtas 6 išnašoje, 46 punktą) ir 2010 m. spalio 21 d. Sprendimas *Eredics* (C-205/09, Rink. p. I-10231, 37 punktą).

29 — Sprendimas *Eredics* (minėtas 28 išnašoje, 37 punktą).

30 — Žr. Sprendimą *Eredics* (minėtas 28 išnašoje, 39 punktą).

VI — Išvada

85. Atsižvelgdama į nurodytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į prejudicinius klausimus atsakyti taip:

- „1. 2001 m. kovo 15 d. Tarybos pamatinio sprendimo 2001/220/TVR dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose 3 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos suteikti nukentėjusiajam galimybę pareikšti nuomonę dėl draudimo prisiartinti taikymo nusikaltimo vykdytojui, su kuriuo jis palaiko glaudžius asmeninius santykius, dėl kurių draudimas prisiartinti turi netiesioginių padarinių nukentėjusiojo privačiam ir šeimos gyvenimui. Taip pat turi egzistuoti galimybė teismui priimant sprendimą atsižvelgti į nukentėjusiojo valią. Tačiau tai galioja tik nacionalinės teisės aktuose numatytoje bausmių skalėje ir nereiškia, kad teismas turėtų vadovautis nukentėjusiojo valia.
2. Pamatiniame sprendime 2001/220 nereglamentuojamas taikytinų bausmių proporcingumo klausimas. Todėl nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią visada privaloma kaip papildomą bausmę nustatyti draudimą prisiartinti, neprieštarauja pamatiniam sprendimui.
3. Pamatinio sprendimo 2001/220 10 straipsnyje valstybėms narėms suteikiama didelė diskrecija nustatyti baudžiamuosius nusižengimus, kuriems taikytinas tarpininkavimas. Ši nuostata neįpareigoja valstybių narių numatyti tarpininkavimo baudžiamųjų nusižengimų šeimoje atvejais.“